ОТВАРАЊЕ НАУЧНОГ СКУПА

ПОЗДРАВНЕ РИЈЕЧИ

Академик ВЛАДО СТРУГАР
председник Одбора за припрему научног скупа

Добро дошли, даме и господо, колегинице и колеге, другарице и другови, сестре и браћо, велим радо, јер се налазимо у Црној Гори где се често саговорнику каже: памти што ти рекох, брате мили; причај што је било, сестро добра.

Весело нам дошли у Црногорску академију наука и умјетности која заједно са Српском академијом наука и уметности приређује и данас, овде, отвара тродневни Научни скуп *Други свјетски рат – 50 година касније*.

У својству председника Одбора за припрему скупа поздрављам вас топло и најсрдачније, редом све у сабору, сваку личност појединачно, и поименично, Светозара Вукмановића Темпа.

И да сваком захвалим на одзиву, старању о прилогу, и доласку на скуп, то ми је радостан проговор. А моју искрену благодарност наградиће, знам, ваши значајни доприноси, спремљена саопштења и беседе непосредно у расправи.

Угодићу жељи свију, баш верујем пуној вашој вољи, да се посебно обратим научницима који су дошли из других држава у Југославију да би суделовали у раду скупа, дакле, поздравим академика Николаја Тодорова и др Врбана Тодорова из Бугарске, др Влада Иваноског и др Растка Терзиоског из Македоније.

Одбор за припрему скупа сматра прихватљивим да нам колеге из Софије, ако желе, говоре на бугарском језику, а колеге из Скопља на македонском језику.

Поздрављам представнике државе и целе службене делатности у науци и култури, испред свију овде присутног министра Гојка Челебића, са захвалношћу за разумевање и одлучну потпору, пресудну међу условима за сазив скупа.

Поздрављам чланове Црногорске академије наука и умјетности и грађане, наше госте, којима су предмет скупа и општи углед двеју академија превасходан разлог радозналости и присуства.

С речју похвале за њихов допринос, поздрављам стручне сараднице у Црногорској академији, све племените душе и врло способне помагаче у припреми скупа; и будите сигурни, оне ће и наш тродневни рад окрилити саосећањем и пажњом, улепшати сусретљивошћу и сарадњом.

Поздрављам новинаре који ће пратити рад Научног скупа; о његову току и садржају обавештавати јавност.

Завршавајући поздравну реч, изговорићу с болом име недавно преминулог академика Дима Вујовића који је био члан Одбора за припрему скупа. Као и у свему што је радио и стварао, тако се он и у подухвату Одбора својски залагао. Сачувајмо га у сећањима. И нека је вечан спомен о његовом делу и заслузи.

Академик ДРАГУТИН П. ВУКОТИЋ
предсједник Црногорске академије наука и умјетности

ПРЕДСЈЕДНИКУ ОДБОРА ЗА ПРИПРЕМУ МЕЂУНАРОДНОГ НАУЧНОГ СКУПА „ДРУГИ СВЈЕТСКИ РАТ – 50 ГОДИНА КАСНИЈЕ“

Уважени колега Стругар,

Спријечен неодложним, раније прихваћеним, обавезама, молим Вас да примите моје извињење што, нажалост, нијесам у могућности да присуствујем научном скупу посвећеном Другом свјетском рату, у организацији Црногорске и Српске академије.

Љубазно Вас молим да срдачно поздравите поштоване учеснике и госте овог скупа, изразите им искрену добродошлицу у скромном, али гостољубивом, дому Црногорске академије наука и умјетности и пожелите успјешно засиједање.

Будући да сам, плашећи се од политизације и субјективних идеолошки поларизованих тумачења недавне прошлости или побједничко-свечарских претјеривања, био уздржан према цјелисходности организовања и броју учесника овог скупа – осјећам обавезу да Вама и осталим члановима Организационог одбора упутим изразе захвалности на труду уложеном у осмишљавању и дефинитивном уобличавању скупа, као и тежњи да се искључиво научном методологијом објасне узроци, токови и посљедице Другог свјетског рата.

Након увида у пријављене теме стичем утисак да одржавање овог скупа није усмјерено једино ка потпунијем, мултидисциплинарном освјетљивању трагично-мрачног Другог свјетског рата, на основу новооткривених историјских извора и објективније ретроспекције, омогућене оствареном историјском дистанцом, већ и свестранијем разумијевању савремених искључивости, аверзија, неспоразума и сукобљавања.

Ријечју, историјска наука треба да помаже исправном тумачењу и проналажењу рјешења за многе актуелне проблеме, који оптерећују постојеће етничке, вјерске и међудржавне односе. Поред садашњости и будућност се, такође, мимоилази или судара са прошлошћу, а историја која је тумачи, не само да се пише него се и дописује, поправља и преправља. То значи да се историографија мора заснивати на провјереним подацима и изворним документима, без примјеса политичког прагматизма и идеолошких предрасуда.

Укратко, на овом скупу треба износити непобитне научне истине о суровим ратним догађајима који су се дешавали прије пола вијека и непристрасно и вјеродостојно их интерпретирати, без еуфемизама и прећуткивања злодјела и неугодних чињеница или прилагођавања он-

дашњих поступака и међународних односа данашњим инверзијама историјских улога побједника и побјеђених.

Готово цикличко понављање народних несрећа у полувјековном интервалу, од Другог свјетског рата до ововремених немилосрдних ратних пустошења, изискивало би брижљиво истраживање евентуалних историјских аналогија или, пак, случајних подударности у прошлим и текућим збивањима.

Да ли се могу, на основу очигледно сличног слиједа војнополитичких понашања и догађања, на балканским раскршћима, прије 50 година и данас, реактивирати теорије о „понављању историје“?

Молим Вас, цијењени колега, да ми не замјерите што сам био слободан да Вам, без претензија на сагласност, изнесем нека размишљања и стрепње о рефлексијама и могућем настављању ратних катаклизми Другог свјетског рата.

Исказујући најбоље жеље за успјешан рад научног скупа којем предсједавате, користим прилику да Вам упутим изразе особитог поштовања.*

* В. Стругар је прочитао писмо одсутног академика Драгутина Вукотића.

Академик МИРОСЛАВ ПАНТИЋ
генерални секретар Српске академије наука и уметности

Госпође и господо,

Српска академија наука и уметности, коју имам част и задовољство да представљам у овом за све нас свечаном тренутку, придружила се свесрдно и спремно, као што то чини увек и иначе, Црногорској академији наука и умјетности у замишљању и организовању великог научног окупљања које овде управо почиње, посвећеном Другом светском рату, његовим узроцима, збивањима у њему и последицама њиховим, као и погледу на тај рат из перспективе протеклих пет деценија. Академија српска, и опет заједно с Академијом црногорском, поздравља најтоплије све учеснике нашег данашњег скупа и из срца жели да њихов рад буде успешан и да донесе богате и жељене плодове. Обе академије упућују такође свим учесницима скупа изразе своје дубоке захвалности што су они у данашњим приликама, невеселим, тешким и толико препуним неизвесности сваке врсте, нашли времена, могућности и снаге да се одазову њиховим позивима и да се окупе овде са разних страна и да нам дарују своје научне прилоге. У тим њиховим прилозима, који представљају исходе њихових преданих трагања и упорних размишљања о великом, сложеном и силно замршеном предмету којим се баве, биће, сасвим извесно, драгоцених приноса заједничком покушају одговора на оно што је још увек нерешено, или тамно и нејасно, или неизвесно и несигурно у том крупном, и за све нас, а за народе на овим просторима поготово, судбоносном предмету. Јер, Други светски рат непорециво је одредио и условио живот и судбину свих народа света, на један или други начин, али чини се најнесрећније живот и судбину народа бивше Југославије.

Мислим да овде могу слободно пренети уверење Српске академије наука и уметности да ће учесници данашњег научног скупа, који припадају највишем реду носилаца и представника данашњег историографског мишљења, о свему о чему буду расправљали, говорити и судити с пуном научном непристрасношћу и вођени искључиво свешћу о својем служењу истини пре свега, без обзира на то каква осећања та истина мора будити у нама. До те истине доћи, и њу досећи, зна се, није лако, али у тој тешкоћи, када се она савлада, и јесте величина позива историчара. Јер о Другом светском рату говориће овде како историчари који много о њему знају из личног и непосредног искуства, па и из властитог учешћа, тако и историчари који су принуђени да све о њему сазнају искључиво из докумената, који могу бити исто тако непоуздани као и

сећања људска, и који су уосталом такође сачувани увек у недовољном броју, а често и по чистом случају.

Када се сва решења и сва гледања која буду изнета на овом скупу овога и следећих дана саберу и обједине, представљаће она, без икакве сумње, одговор данашњег тренутка на многа питања која се постављају у вези са историјом Другог светског рата, у нама и око нас, али и у вези ништа мање тесној с нашом упитаношћу о много чему што се са нама догађа данас и што, бојим се, прети да ће се догађати са нама и сутра.

Академик НИКОЛАЙ ТОДОРОВ
Българска академия на науките

Уважаеми участници на конференцията посветена на 50 годишнината от разгрома на хитлерофашизма!

Значителна част от пирсъстващите в залата са изстрадали годините на войната и са преживяли изпитанията на продължителната антифашистка съпротива. Приемете сърдечните поздрави на лявата и демократична интелигенция, както и на антифашистите в България, които високо ценят вашия исторически принос за разгрома на хитлерофашизма.

Само преди неколко месеца бяхме събрани на тържествено честване в Белград, след това се състоя официална научна конференция в Москва, където взеха участие представители на всички републики които непосредствено бяха ангажирани във войната, както и гости об цял свят. Бях и на двата парада в Москва – на Червения прощад, йъдето марша на ветераните бе посрещнат със сълзи на очи, и на Кутузовския проспект, където бе демонстрирана силата на Русия. Не става въпрос за бойна демонстрация, а за манифестация, която разкри пред очите на присъствуващите, че творческият гений на руския народ не е погълнат от тежката криза, която изживява страната в този момент. Именно тази интелектуална мощ на руския човек в областта на науката и културата е гаранция за нов възход на Русия.

В този труден период, които изживяват югославските народи, сме морално с вас, помагаме доколкото можем, защото се прекланяме пред жертвите, които дадохте в годините на Втората световна война и пред изпитанията, с които се сблъсквате днес. Ние сме против откритата конфронтация и външната намеса и настояваме за политически решения по пътя на преговори между заинтересованите страни.

Нека на тази конференция да се обсъди опита на съпротивата, която прави чест на югославските народи и бе пример на подражение. От трагизма на миналото да прозвучи гласа на мъдростта, която иска да препречи пътя на разрастването на въоръжените конфликти на Балканите.

Желая успех на конференцията!

Др ВЛАДО ИВАНОСКИ
директор на Институтот за национална историја на Македонија

Почитувано Претседателство, почитуван Претседател, дами и господа, драги колешки и колеги!

Ми причинува посебно задоволство да ги поздравам учесниците на научниот собир посветен на Педесетгодишницата од крајот на Втората светска војна и победата над фашизмот, пожелувајќи успешна и плодна работа.

Ја користам приликава да им се заблагодарам на организаторите за поканите што ги добивме да земемо учество во работата на Собиров, а на организаторите да им честитам за напорите и настојувањата, во овие кризни времиња, да не соберат овде во Подгорица, во голем број, да расправаме за значајна тема од поновата историја и врз основа на проверени извори да вреднуваме одделни настани, процеси и појави, како за текот на Втората светска војна, а исто така и педесет години по завршувањето на истата.

Значајно е и тоа што, овие неколку дена во убавата и гостопримлива Подгорица, ќе имаме можност да се дружиме и ги обновиме личните и меѓуинститутски врски, насилно прекинати од познатите причини. Ценам дека наша должност е, како историчари и научни работници, да ја обновиме, продолжиме и развиваме соработката.

Ние во Македонија 50-годишнината од завршувањето на Втората светска војна и победата над фашизмом ја одбележивме со низа пригодни манифестации. Во мојата дејност пак, покрај другото, ја печатев и оваа брошура, под наслов *Македонија во борбата против фашизмот*, во поголем тираж и тоа на македонски, англиски, српски, албански и турски јазик и имам чест во оваа прилика еден примерок да Ви подарам. Наскоро во издание на Институтот за национална историја на Македонија ќе излезе од печат опширна библиографија од македонската историографија за Втората светска војна.

На крајот уште еднаш на Собиров му пожелувам плодна работа.

Благодарам на вниманието!

ПРЕДСЈЕДНИК ВЛАДЕ
РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
Подгорица, 20. септембра 1995. године

ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ

Г-дин проф. др Миомир Дашић

С дужним поштовањем сам примио иницијативу Црногорске академије наука и умјетности о организовању међународног научног скупа „Други свјетски рат – 50 година касније".

Студиозни и свеобухватни прилаз овој теми омогућава да се на високом научном нивоу, са адекватне временске дистанце према Другом свјетском рату и уз уважавање актуелних догађаја у окружењу СРЈ, обезбиједи висок степен објективности у просуђивању и оцјењивању ових комплексних и значајних питања. Од великог је друштвеног интереса да се, на крају 20. вијека, у којем су наши народи на најширим просторима доживјели многа зла, сагледају питања, нажалост актуелна и данас – геноцид, уништавање цивилних материјалних и духовних добара, међународни аспект југословенске антифашистичке борбе и др.

Очекујем да ће поруке с овог скупа, упућене најширој јавности, истовремено бити и поуке за све, посебно најмлађе генерације, да је мир услов бржег материјалног и друштвеног напретка и јачања демократских односа.

У немогућности да присуствујем Вашем научном скупу „Други свјетски рат – 50 година касније", упућујем најсрдачније поздраве цијењеним научним и стручним радницима и свим његовим учесницима и жеље за успјешан и плодотворан рад.

С поштовањем,

Мило Ђукановић
Предсједник владе

САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО
ЗА ИНОСТРАНЕ ПОСЛОВЕ
Дирекција за анализу, планирање и информисање
Број: 10974, 20. IX 1995.

ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ

Научни скуп „Други свјетски рат – 50 година касније“
Академик Владо Стругар, предсједник Одбора

Жалим што због спречености службеним обавезама у познатим Вам околностима злог времена, које после 50 година поново живимо, нисам у могућности да узмем учешће у раду скупа. Поздрављам све учеснике и желим вам успех у раду.

Смрт фашизму – слобода народу!

Проф. др Чедомир Штрбац
Амбасадор

САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАЗВОЈ,
НАУКУ И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ

Захваљујући се на позиву да присуствујем еминентном међународном скупу „Други свјетски рат – 50 година касније“ жалим што због одсуства из земље нисам у могућности да се одазовем позиву. Веома цијеним напоре да се у овом тешком времену организује овако значајан скуп који ће објашњавајући прошлост дати одговоре и на многа збивања садашњости и будућности. Поздрављам све учеснике скупа и желим успјешан рад.

Проф. др Јанко Радуловић,
Министар